

**SKÅNES REGIONALA SAMVERKANS-
ÖVERENSKOMMELSE MOT NARKOTIKA
- med gemensamma insatser
2021 - 2023**

Länsstyrelsen
Skåne

Polisen

Kriminalvården

Tullverket

Handelskammaren
I sydsvenska företags intresse

Skåne tillsammans mot narkotika

Det finns ett behov av att utveckla arbetet mot narkotika i Skåne. För att lyckas krävs samarbete mellan såväl myndigheter och kommuner som näringsliv och det civila samhället. Med gemensamma insatser vill vi sju aktörer vara en del i arbetet med att utveckla och förstärka arbetet mot ett narkotikafritt samhälle.

Denna samverkansöverenskommelse beskriver vår viljeinriktning och utgör det första steget i utvecklingen av ett strukturerat, långsiktigt förebyggande och tillgänglighetsbegränsande arbete. Syftet med överenskommelsen är en ambitionshöjning i det redan befintliga arbetet och att lyfta fram nya insatser som svarar mot identifierade behov.

Ett gemensamt problem

År 2021 börjar en ny nationell ANDT-strategi att gälla (för alkohol, narkotika, dopning och tobak) och regeringen har aviserat att den kommer att ha ett ökat fokus på narkotika. Även om nämnda narkotikapolitik drivs på ett nationellt plan måste insatser i huvudsak planeras och genomföras på regional och lokal nivå. Vi sju aktörer som skrivit under denna samverkansöverenskommelse ser fördelar med att tydliggöra och identifiera angelägna problemområden att rikta insatser mot.

Vi ser exempelvis att narkotikahandel utgör en central inkomstkälla för kriminella aktörer och att det under senare år ökade dödliga våldet ofta har sin grund i konflikter inom narkotikamarknaderna. Allt större mängder narkotika tas i beslag utan att detta hittills påverkat prisbilden annat än för cannabis, där priset ökat något de senaste åren.

Skolungdomars erfarenhet av att någon gång ha använt narkotika har varit relativt stabil de senaste tio åren, medan andelen vuxna som använt cannabis de senaste åren har ökat. Undersökningar visar att den upplevda skaderisken förknippad med att testa cannabis har succesivt minskat hos ungdomar och bland de unga som mer frekvent använt narkotika har konsumtionen ökat.

Tillsammans mot narkotika

Vi som undertecknat denna överenskommelse är viktiga regionala aktörer i det förebyggande och tillgänglighetsbegränsande arbetet mot narkotika i Skåne, men vi är inte ensamma.

Kommunerna är viktiga då många av de förebyggande verktygen på såväl generell som på individnivå finns där. Kommunerna är även betydelsefulla i arbetet med att säkerställa att vi har ett förebyggande arbete som sträcker sig över hela Skåne. För att lyckas med målsättningen att arbeta kunskapsbaserat är ett samarbete med universitet och högskolor centralt och inom det civila samhället finns en kraft och ett engagemang som behöver tas till vara. Även näringslivet är en viktig samverkanspart eftersom narkotikaproblem kan påverka arbetsmiljön, orsaka arbetsplatsolyckor, påverka medarbetares psykiska och fysiska hälsa samt orsaka situationer med hot och våld.

En regional satsning mot narkotika i Skåne

Vi sju aktörer som skrivit under denna överenskommelse kommer i samverkan under 2021 – 2022 att genomföra förebyggande och tillgänglighetsbegränsande insatser mot narkotika. En avgränsning i vårt arbete är att frågor som ingår i Sveriges kommuner och regioners handlingsplan mot missbruk och beroende inte behandlas inom vår satsning mot narkotika i Skåne.

Utgångspunkten i vårt samarbete är en strävan efter en jämlik hälsa i befolkningen och arbetet ska förhålla sig till frågor kring jämställdhet, barnrättsperspektiv och mänskliga rättigheter. Ett kunskapsbaserat arbete för att identifiera och konkretisera behovet av gemensamma satsningar och insatser i arbetet för ett narkotikafritt Skåne kommer nu att påbörjas.

Malmö september 2020

Anneli Hulthén, Landshövding
Länsstyrelsen Skåne

Carina Persson, Polisregionchef
Polisen, Region Syd

Carl-Johan Sonesson, Regionstyrelsens ordförande
Region Skåne

Patric Åberg, Styrelseordförande
Kommunförbundet Skåne

Per Björkgren, Regionchef
Kriminalvården region syd

Stephan Mühler, VD
Sydsvenska Industri- & Handelskammaren

Michael Nelander, Kompetenscenterchef
Tullverket

Gemensamma insatser

Dessa insatser har gemensamt arbetas fram av Länsstyrelsen Skåne, Polisen, Region Skåne, Kriminalvården, Tullverket, Skånes Kommuner och Sydsvenska Industri- och handelskammaren och fastställts vid ett möte den 4 maj 2021. Det förväntade resultatet som presenteras nedan är övergripande och måste preciseras längre fram i arbetet.

Cheferna för de organisationer som skrivit under "Skåne tillsammans mot narkotika" utgör styrgrupp för arbetet. De träffas två gånger per år för en genomgång av hur arbetet med de gemensamma insatserna fortlöper, diskussioner om eventuella justeringar och förutsättningarna för arbetet i form av resurser och organisation.

För att genomföra de gemensamma insatserna bildas arbetsgrupper. De sju organisationerna säkerställer representation i arbetsgrupperna enligt nedanstående förslag. Arbetsgrupperna ska vid behov ta in ytterligare kompetens, exempelvis från externa organisationer. Varje arbetsgrupp ska, senast den 30 oktober, skicka in en aktivitetsplan till Länsstyrelsen med tydliga målformuleringar och förväntat resultat. Det ska framgå vad som ska göras, när det ska göras samt vem som ska göra det. Insatserna ska vara multikomponenta, det vill säga flera olika insatser ska genomföras, i syfte att uppnå bästa effekt. Det kan t.ex. röra sig om mobilisering, utbildning/information, policyarbete, kommunikation och tillsyn/kontroll. Arbetsgrupperna ska stämma av insatserna med mottagarna för insatsen, så att arbetet blir så träffsäkert och ändamålsenligt som möjligt.

På operativ nivå följs arbetet upp inom SMD (Skånesamverkan mot brott och droger). Vid ett möte på våren och ett på hösten avsätts tid på mötet för uppföljning av de gemensamma insatserna.

För att säkerställa den operativa nivåns förankring och för att säkerställa mandat och tid kallas cheferna för de som sitter med i arbetsgrupperna till möte två gånger per år. Ansvarig för att kalla samman cheferna är Länsstyrelsen.

MINSKAT INFLÖDE AV NARKOTIKA

Det är tydligt i Tullverkets beslagsstatistik att Skåne är den stora porten in till Sverige vad gäller narkotika. Den insmugglade narkotikan stannar inte enbart i Skåne utan sprids vidare i Sverige och inom Norden. Smuggling av narkotika sker på många olika sätt, exempelvis i postflödet, till havs, via bilar/lastbilar samt genom resandeflödet. Företag som till exempel logistikföretag, hamnar och företag som hanterar post och paket, nyttjas för smugglingen av narkotika över gränserna.

Insats: Arbetsgruppen har i uppdrag att sammanställa vanliga tillvägagångssätt för hur narkotika förs in i landet och identifiera de olika typer av företag som kan utnyttjas i smugglingskedjan. De ska även identifiera företag som har möjlighet att upptäcka att smuggling sker (t.ex. bensinmackar och kollektivtrafiken). Med utgångspunkt i sammanställningen ska arbetsgruppen erbjuda aktuella företag kompetensutveckling med syfte att öka kunskapen om hur de kan arbeta förebyggande mot smuggling inom sin egen organisation samt om vart de kan vända sig för att tipsa Tullverket och Polisen om smuggling och narkotikahandel. Arbetsgruppen ska också undersöka behovet av mer synlig information om var företag och allmänhet vänder sig vid misstankar, exempelvis skyltar/uppmärksamhetskampanjer. Arbetet som beskrivits ovan ska stämmas av och samordnas med arbetet inom SMT (Samverkan mot tullbrottslighet) som bedrivs mellan Tullverket och företag inom vissa branscher.

Strategiska tillslag skall genomföras och kommuniceras, bland annat för att öka upplevelsen av risken att bli gripen. Av samma anledning ska arbetsgruppen titta på Brottsförebyggande rådets utvärdering av försöksverksamheten med snabbare lagföring i norra Stockholm. Arbetsgruppen har även i uppdrag att undersöka möjligheten att få till stånd en utvärdering (inkl. ekonomiskt stöd) av arbetet inom denna insats.

Arbetsgrupp: Tullverket, Sydsvenska industri- och handelskammaren, Polisen och Länsstyrelsen Skåne. Vid behov kan fler aktörer bjudas in att delta, som exempelvis Kustbevakningen, Skatteverket, Åklagarmyndigheten eller olika företag. *Sammanställande:* Länsstyrelsen

Förväntat resultat: I slutet av 2023 ska samverkan mellan näringsliv, Tullverket och Polis ha ökat gällande frågor som rör narkotikasmuggling, exempelvis genom fler underrättelser och tips. Företag som kan nyttjas i smugglingskedjan har fått ökad kunskap kring upptäckt och förebyggande insatser. Erfarenheterna och resultatet av arbetet ska ha utvärderats/följts upp. Det ska finnas ansvar och rutiner för hur arbetet ska fortsätta efter 2023.

ÖPPNA DROGSCENER

Den senaste kartläggningen inom polisen visar att det förekommer öppna drogscener, det vill säga en geografisk plats där bruk och försäljning av narkotika sker offentligt och uppfattas som problematiskt av myndigheter och/eller allmänheten, i 17 av Skånes kommuner. De öppna drogscenerna återfinns i såväl större som mindre kommuner. Polisens bild av problematiken bekräftas genom lokala trygghetsundersökningar samt i dialoger med kommunerna. De öppna drogscenerna spelar inte enbart en central roll som brottsplats för narkotikabrott. De är även platser där unga personer riskerar att etablera missbruk av narkotika samt kontakter som riskerar att förstärka en kriminell livsstil. Platserna genererar även otrygghet för allmänheten och näringsidkare. För att komma åt denna problematik krävs samverkan mellan flera aktörer och insatser som genomförs behöver baseras på en orsaksanalys för just den specifika platsen.

Insats: Arbetsgruppen ska hämta erfarenheter från det arbete mot öppna drogscener som pågår i Stockholm, Malmö och Västra Götaland. Vidare ska den identifiera vilka insatser som polisen, kommunerna, Skånetrafiken, näringsidkare m.fl. kan genomföra i syfte att få bort öppna drogscener. Ambitionen är att sex pilotkommuner ska rekryteras. Med utgångspunkt i deras gemensamma lokala lägesbild ska de tillsammans med sina samverkanspartners få stöd bestående av informationsträffar, löpande processtöd i det operativa arbetet samt möjlighet till enskild rådgivning kring hur de ska arbeta för att få bort den öppna drogscenen. Arbetsgruppen har även i uppdrag att undersöka möjligheten att få till stånd en utvärdering (inkl. ekonomiskt stöd) av arbetet inom denna insats.

Arbetsgrupp: Länsstyrelsen Skåne, Polisen och Region Skåne (kollektivtrafiken). *Sammanställande:* Polisen

Förväntat resultat: I slutet av 2023 ska sex kommuner med samverkanspartners ha fått stöd i arbetet med att få bort öppna drogscener. Erfarenheterna och resultatet av arbetet ska ha utvärderats/följts upp och spridits vidare till övriga kommuner i Skåne.

TIDIGARE UPPTÄCKT AV PROBLEM - AV PERSONER SOM MÖTER BARN OCH UNGDOMAR

I arbetet med "Skåne tillsammans mot narkotika" har det i samtal med myndigheter, kommuner och civilsamhället framkommit att det finns en osäkerhet om hur man upptäcker att ungdomar använder narkotika, vilket kan innebära att personal/vuxna inte reagerar i tid. Vidare har vissa av dem som

möter barn och unga bristande kunskap om vart de kan vända sig. Det kan göra att de inte uppmärksammar eller tar det svåra samtalet med en ungdom.

Insats: Arbetsgruppen ska identifiera och välja ut två målgrupper som behöver ha mer kunskap om tidig upptäckt av narkotikaanvändning, och vilken kunskap de behöver. Därefter ska den, med utgångspunkt i kartläggningens resultat, genomföra utbildningsinsatser för dessa målgrupper. Arbetsgruppen ska i den mån det är möjligt använda sig av befintliga utbildningsinsatser. De ska även sammanställa och sprida goda exempel på policys, rutiner och förebyggande insatser för tidig upptäckt som vänder sig till de två målgrupperna.

Arbetet tangerar SKR:s handlingsplan för barn och unga. Det är utifrån det viktigt att den sammankallande för arbetsgruppen stämmer av arbetet mot de insatser som görs inom ramen för SKR:s handlingsplan.

Arbetsgrupp: Skånes Kommuner, Länsstyrelsen Skåne, Polisen, Region Skåne. För att nå vuxna inom civilsamhället bjuds RF SISU Skåne in att delta i arbetsgruppen. Utifrån vilka två målgrupper som arbetsgruppen väljer att fokusera på kan det bli aktuellt att bjuda in fler aktörer att ingå i arbetsgruppen. *Sammankallande:* Länsstyrelsen

Förväntat resultat: I slutet av 2023 ska utbildningsinsatser genomförts och goda exempel på policys, rutiner och förebyggande insatser ska ha spridits till de skånska kommunerna. Det ska finnas en struktur för hur arbetet fortsätter (förutsättningar och ansvar) även efter 2023.

ÖKAD SAMVERKAN KRING UNGA VUXNA

Unga vuxna (män) är den åldersgrupp som använder cannabis i störst utsträckning och det finns en tydlig tendens att narkotikaanvändningen ökar för gruppen unga vuxna, speciellt när det gäller cannabis och narkotikaklassade läkemedel. Forskning påvisar effekt för att tidiga insatser begränsar de fysiska och psykiska skadeverkningarna av missbruk och att risken för utanförskap minskar.

För unga upp till 18 år finns tydlig lagstiftning och riktlinjer för hur samhället ska agera för att förebygga missbruk av narkotika, exempelvis den anmälningsskyldighet som föreligger enligt 14 kap 1 § SoL. Socialtjänsten får därmed kännedom om unga som misstänks för narkotikabrott och kan på detta sätt utreda behov och erbjuda insatser.

För de över 18 år finns inte samma anmälningsskyldighet vilket gör att socialtjänsten inte i samma utsträckning får vetskap om de unga vuxna som blir föremål för polisens ingripanden. 18-årsdagen är en viktig brytpunkt även vad gäller föräldrars möjlighet till insyn, men framförallt utifrån den unge vuxnes självbestämmande. Olika organisationer upplever att unga vuxna inte får det stöd de behöver och att övergången från att vara barn till att vara vuxen blir för skarp. Detta ställer krav på samhället att hitta ett nytt förhållningssätt för att fånga upp unga vuxna med en missbruksproblematik.

Insats: Arbetsgruppen ska titta på hur vägarna för anmälan och samverkan kring unga vuxna ser ut idag och hur dessa kan utvecklas. Ett exempel är om rutinerna för SMADIT (samverkan mot alkohol och droger i trafiken) kan överföras till ett liknande koncept för åldersgruppen unga vuxna där polisen och socialtjänsten samarbetar för att erbjuda snabbt stöd och hjälp till de som misstänks för narkotikabrott. Gruppen ska undersöka vilka möjligheter som finns för digital rapportering från polisen till socialtjänsterna. Ett annat exempel är hur samverkan mellan socialtjänst och kriminalvård kring insatser kan utvecklas.

Arbetsgrupp: Polisen, Skånes Kommuner, Länsstyrelsen Skåne, Kriminalvården. Tre olika typer av kommuner bör bjudas in för att bli referenskommuner, dvs komma med input under arbetets gång.
Sammanställande: Länsstyrelsen

Förväntat resultat: I slutet av 2023 ska arbetsgruppen ha arbetat fram förbättrade rutiner och samverkansinsatser i arbetet med att ge unga vuxna det stöd och den hjälp de behöver för att bryta ett missbruk. Rutinerna och kunskap om insatserna ska ha spridits inom regionen, polisen och de skånska kommunerna.

Samverkan i andra forum

I samverkansprocessen inom "Skåne tillsammans mot narkotika" har frågor och förslag lyfts som lämpligast tas om hand inom andra regionala forum. Vi beskriver dessa nedan.

SKÅNESAMVERKAN MOT BROTT OCH DROGER (SMD)

Arbetsgruppen inom "Skåne tillsammans mot narkotika" har uppmärksammat att det saknas struktur för informationsutbyte mellan myndigheter kring trender inom narkotikaområdet. Olika aktörer sitter på information men den aggregeras och delas inte systematiskt regionalt och till kommunerna. Skånesamverkan mot brott och droger (SMD) är en regional samverkansgrupp bestående av Länsstyrelsen Skåne, Polisen, Tullverket, Kriminalvården, Skånes Kommuner, Region Skåne, Nätverket Idéburen sektor och Lärosäten syd. Omvärldsbevakning sker redan idag inom SMD. Med denna utgångspunkt föreslås inte någon ny grupp bildas för strukturerad omvärldsbevakning och spridning inom området narkotika. Istället föreslås att SMD följer utvecklingen av ett nationellt varningssystem som syftar till att skapa ett bra informations- och kunskapsutbyte mellan myndigheter, hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Varningssystemet ska kunna användas för att i ett tidigt skede upptäcka substanser eller förändrat missbruksmönster som orsakar plötslig ökning av dödsfall. Vidare skulle varningssystemet även kunna omfatta information om preparat som är i omlopp.

MISSBRUKSUTSKOTTET

I den gemensamma lägesbilden som tagits fram inom "Skåne tillsammans mot narkotika" konstateras att personer med en samsjuklighet av både missbruk och psykisk ohälsa hamnar "mellan stolarna" då deras komplexa problem kräver samverkan kring hela individens livssituation. Den 17 juni 2020 beslutade regeringen om att tillsätta en särskild utredare kring samordnade insatser vid samsjuklighet i form av missbruk och beroende och annan psykiatrisk diagnos eller närliggande tillstånd. Syftet med uppdraget är att skapa förutsättningar för att personer med sådan samsjuklighet erbjuds en samordnad, behovsanpassad och patientcentrerad vård och omsorg och får tillgång till de medicinska, farmakologiska, psykiatriska och sociala insatser som de är i behov av. Uppdraget ska slutredovisas den 30 november 2021.

Frågor kring samsjuklighet kommer utifrån detta inte att vara en del av "Skåne tillsammans mot narkotika". När utredningen är klar kommer Missbruksutskottet att hantera resultatet och förslagen från utredningen. Missbruksutskottet är ett utskott till Region Skånes Regionala samverkansgrupp Psykiatri. I utskottet sitter representanter från Region Skånes koncernkontor och beroendeverksamheter, Skånes Kommuner, kommuner i Skåne, Länsstyrelsen Skåne samt NSPH (Nationell samverkan för psykisk hälsa).

Under arbetet med att ta fram lägesbild och orsaksanalys inom "Skåne tillsammans mot narkotika" har ett behov av att koppla Kriminalvården närmare Missbruksutskottet uppmärksamats. Det finns ett behov av kunskap om varandras uppdrag och möjligheter, men också för att hitta vägar till samverkan vid t.ex. samsjuklighet. Utifrån detta föreslås att Kriminalvården vid behov blir adjungerade in i gruppen.

Styrelsen för SKR beslutade den 14 december 2018 att anta en handlingsplan mot missbruk och beroende för åldersgruppen 13 - 29, med fokus på tidig upptäckt, tidiga insatser, stöd och behandling. Följande områden behandlas i handlingsplanen: synen på missbruk, lättillgänglighet, samverkan-samordning och delaktighet, tidig upptäckt och tidiga samordnade insatser, stöd och behandling samt kunskapsutveckling. Ett regionalt arbete enligt handlingsplanen pågår redan i Skåne inom Missbruksutskottet och för att undvika dubbelarbete tar "Skåne tillsammans mot narkotika" inte upp de frågor som ingår i handlingsplanen mot missbruk och beroende.